

DORIVOR O‘SIMLIKLARINI TASHISH VA SAQLASHGA QO‘YILGAN TALABLAR

Kodirova Shaxnoza Salomovna

116-22 MSMSM guruh talabasi

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti

Annotatsiya: Standart xoliga keltirilgan dorivor mahsulotlar turiga qarab xar xil qadoqlanadi. Dorivor mahsulotlarni idishlarga joylashtirish (qadoqlash) ularni tashqi ta’sirlardan va to’kilish, sochilishdan, ishlatiladigan muddati ichida uning sifatini va tashqi ko’rinishini o’zgartirmasdan saqlanishini xamda transport vositalarida jo’natish va tashishni ta’minlashi lozim.

Kalit so’zlar: Dorivor mahsulotlar, sochilish, to’kilish, savdo-sotiq, transport, efir moyi, qadoqlash.

O’tmishdan insoniyat o’simlik dunyosidan oziq-ovqat va shifobaxsh vosita sifatida foydalanib kelingan. Shu davrda dorivor o’simliklar to’g’risidagi ma’lumotlar qabiladan-qabilaga va avloddan-avlodga faqat og’zaki ravishda o’tib kelgan va tarqalgan. Keyinchalik, davlatlar o’rtasida savdo-sotiq va boshqa munosabatlar o’rnatilgandan so’ng, ana shu davlatlarda boshqa davlatlardan keltirilgan dorivor o’simliklar hisobiga dorivor o’simliklar mahsulotining turlari ko’paya bordi. Yozuv paydo bo’lganidan keyin dorivor o’simliklar to’g’risidagi ma’lumotlar yozma ravishda tarqala boshladi. Demak, dorivor o’simliklardan foydalanish bo’yicha boshlang’ich tarix ma’lumotlarini yozuv va ilm-fan taraqqiy topgan davrdan boshlangan deb hisoblash mumkin.

Standart xoliga keltirilgan dorivor mahsulotlar turiga qarab xar xil qadoqlanadi. Dorivor mahsulotlarni idishlarga joylashtirish (qadoqlash) ularni tashqi ta’sirlardan va to’kilish, sochilishdan, ishlatiladigan muddati ichida uning sifatini va

tashqi ko‘rinishini o‘zgartirmasdan saqlanishini xamda transport vositalarida jo‘natish va tashishni ta‘minlashi lozim.

Dorivor mahsulotlarni tashishda ularga qo‘yilgan me‘yoriy talablarga binoan quruq, toza, xech qanday hidi bo‘lmagan, usti yopiq transport vositalarida jo‘natiladi. Zaxarli, kuchli ta‘sirga ega xamda o‘zida efir moyi saqlovchi dorivor mahsulotlarni boshqa mahsulotlardan alohida boshqa transport vositalarida (avtomashina, temir yo‘l vagoni va boshqa transport vositalari) yuborilishi lozim.

Mahsulotlarni joylashtirishga qoplar, xaltachalar (paketlar), taxtadan va karton qog‘ozdan yasalgan yashiklar va qutichalar xamda toylash uchun yasalgan yashiklar va boshkalar ishlatiladi. Ishlatiladigan idishlar quruk, toza, xech qanday xidi bo‘lmasligi hamda har bir partiya uchun bir xil bo‘lishi kerak.

Mahsulotlar joylashtiriladigan idishlar, idishdagi mahsulotlarning og‘irligi dorivor mahsulotlarning turiga qarab aniqlanadi va ular tegishli me‘yoriy-texnik hujjatlarda qo‘yilgan me‘yoriy talablarda ko‘rsatiladi. Tayyorlangan, quritilgan va idishlarga joylashtirilgan mahsulotlar o‘z vaqtida saqlanadigan va ishlatiladigan joylarga jo‘natilishi lozim. Agarda mahsulotlarni transport vositasi orqali jo‘natishda tegishli qoidalarga rioya qilinmasa, u yo‘lda namlanishi, maydalanishi va boshqa sabablarga ko‘ra o‘z sifatini yo‘qotishi mumkin.

Dorivor o‘simliklardan tayyorlangan mahsulotlar ishlatilishiga qadar ma‘lum vaqt ichida markazlashtirilgan ombor, zavod, fabrika va laboratoriya omborlarida ko‘p yoki oz miqdorda saqlanadi. Shu davrda dorivor mahsulot o‘z sifati va qimmatini yo‘qotmasligi uchun, saqlash qoidalarga rioya qilishga to‘g‘ri keladi.

Dorivor mahsulotlar saqlanadigan bino va xonalar toza, quruq va shamol o‘tib turadigan bo‘lishi lozim. Mahsulotlarga quyosh tushmasligi va xonaning poli taxtadan, devorlari oqlangan bo‘lishi shart. Dorivor mahsulotlar maxsus stelaj yoki so‘rilar ustiga qo‘yiladi. So‘rilarning balandligi 4 m gacha, eni 1,5 m bo‘lishi, devorgacha masofa 25 sm, so‘rilarning o‘zaro oralig‘i 50 sm va poldan balandligi 15-20 sm dan kam bo‘lmasligi kerak.

Dorivor mahsulotlar saqlanadigan xonalar xar kuni tozalanib turilishi, xona xarorati 10-15° bo'lishi lozim. Quritilgan mevalar, masalan, malina, chernika va boshqalarni havo o'tib turadigan joylarda saqlash yoki mahsulot miqdori kam bo'lsa osib qo'yish kerak. Bu mevalarga hashoratlar va kemiruvchilar o'ch bo'ladi. Shu sababli hasharot va kemiruvchilardan himoya choralari ko'rilmasa sifati buzulishi, yaroqsiz holga kelishi mumkin.

Har bir dorivor mahsulot ustiga yorliq osib qo'yiladi. Yorliqqa mahsulot nomi, qachon, qayerda, kim tayyorlagani, saqlash usuli, omborga qachon keltirilgani yozilgan bo'ladi.

Olib borilgan kuzatuvlar natijasiga ko'ra quritilgan dorivor xom ashyo mahsulotlarni qadoqlash uchun quyidagi idishlardan foydalanilsa maqsadga muvofiq bo'ladi. Matodan tikilgan qoplar zig'ir-jut-kanop tolalaridan to'qilgan qoplar, bu qoplar bir yoki ikki qavat holida ishlatilishi mumkin. Qoplarning og'zi qo'l yoki mashina kanop ip yoki zig'ir matosidan qilingan iplar yordamida tikilgan bo'lishi kerak. Qopga solingan mahsulot og'irligi 40 kg dan oshmasligi kerak. Qog'oz qoplar ishlatilishiga qarab bir yoki ikki qavatli qog'ozli xaltalar bo'ladi. Mahsulot bilan to'ldirilgan qog'oz qoplar, xaltalar og'zi yuqorida ko'rsatilgan iplar bilan qo'l yoki mashina yordamida tikiladi. Bir yoki ikki qavat xaltalar tayyorlash uchun maxsus qog'ozlar ishlatiladi. Qog'oz qopga 15 kg, qog'oz xaltaga 5 kg dan ortiq mahsulot solinmasligi kerak.

-quritilgan mevalar, shoxkuya hamda ayrim qimmatbaho va og'ir mahsulotlar ikki qavat qilib tikilgan qoplarda saqlanadi.

Qadoqlanadigan idishlar turiga dorivor mahsulot qadoqlanish normasi xuddi shuningdek xaltachalar va qutichalar og'zi qanday yelim bilan yelimlanishi, dorixona va omborlarga jo'natish uchun yashiklarga qancha xaltacha va qutichalar joylashtirilishi kerakligi tegishli me'yoriy-texnik hujjatlarda ko'rsatiladi:

- tayyorlagan korxonada va uni tovar belgisi; mahsulotning lotin, rus va o'zbek tilidagi nomi; namlikni eng ko'p ruxsat etiladigan holatidagi mahsulot og'irligi, ishlatish

usuli, saqlash sharoiti, hisobga olingan raqami, seriya raqami, saqlash muddati va tan narxi (bahosi) yozilgan bo‘lishi kerak.

Dorivor mahsulotlarni saqlashda yoki tashish davrida biror nuqson sezilsa, dorivor mahsulotni saqlash muddatini kutib o‘tirmasdan tezda tekshirish tahlilga yuborib sifati aniqlanadi.

Adabiyotlar:

1. Axmedov O‘., Ergashev A., Abzalov A., Yulchiyeva M., Musrafakulov D. “Dorivor o‘simliklarni yetishtirish texnologiyasi”. Darslik-2020 yil.
2. Kamolova M.X., Boltayev B.O., Kamalova M.X. (2022). Sifat menedjmenti tizimini sertifikatlashtirish talablari. *Science and Education*, 3(12), 315-3206.
3. Kamolova M.X., (2022). Main Requirements of the O‘zDSt ISO\IEC Standard 17021: 2009. *Texas Journal of Engineering and Technology*, 8, 4-9. p